

 HELSINGIN YLIOPISTO
 HELSINGFORS UNIVERSITET
 UNIVERSITY OF HELSINKI

Käyttöjärjestelmät I

Osio 2: Luennot 4-7

Muistinhallinta

Tiina Niklander; kalvot © Auvo Häkkinen
 Tietojenkäsittelytieteen laitos
 Helsingin yliopisto

Käyttöjärjestelmät I

YKSINKERTAINEN MUISTINHALLINTA

Stallings, Luku 7

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen 4 - 2

Sisältöä

Yleistä muistinhallinnasta (luku 7.1)
 Yksinkertainen muistinhallinta
 a) kiinteät partitiokoot (luku 7.2)
 b) dynaamiset partitiokoot (luku 7.2)
 c) Buddy System (luku 7.2)
 d) yksinkertainen segmentointi (luku 7.4)
 e) yksinkertainen sivutus (luku 7.3)

Yksinkertainen =
 prosessi aina kokonaan muistissa tai
 kokonaan levyllä

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen 4 - 3

Käyttöjärjestelmät I

YLEISTÄ MUISTINHALLINNASTA

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen 4 - 4

Fyysinen muisti

- n **Fyysinen muisti, 'sitä voi potkaista'**
  - u muistiavaruus
  - u laitteisto (MMU, väylät) käyttää fyysisiä osoitteita
- n **Keskusmuisti**
  - u koodin + käsiteltävän datan suoritusaik. tallennus
  - u joukko peräkkäisiä tavuja
- n **Tukimuisti**
  - u tiedon (ohjelmat, data) pysyvä tallennus
  - u joukko peräkkäisiä lohkoja
- n **Siirto näiden välillä muistinhallinnan ja tiedostojärjestelmän leipätyötä**
  - u mahd. automaattisesti KJ:n toimesta

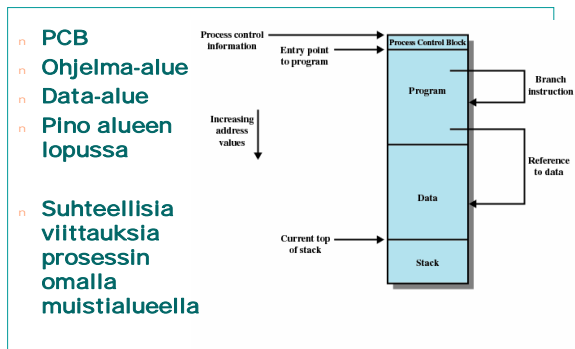
KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen 4 - 5

Looginen muisti

- n **prosessin osoiteavaruus**
  - u loogiset osoitteet eli virtuaaliosoitteet
- n **voi olla suurempi kuin fyysinen muisti**
- n **kullakin prosessilla oma osoiteavaruus**
  - u osoitteet suhteellisia alun suhteen (0..MAX)
- n **sovellus jakaantuu loogisesti moduuleihin**
  - u ne voidaan tehdä eri aikoina, osoitteiden paikkaus linkityksessä
  - u erilaisia käyttöoikeuksia
    - F koodi R (vapaakäyntisyys)
    - F data R / W / RW
  - u osa moduuleista tarkoitettu yhteiskäyttöön

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen 4 - 6

Prosessin rakenne

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

Figure 7.1 Addressing Requirements for a Process

Yleistä muistinhallinnasta

- n Ytimelle voidaan sallia kiinteä paikka muistissa
  - u voi käyttää suoraan fyysisiä osoitteita
- n Loppu KJ:n muille osille ja sovelluksille
- n KJ huolehtii siitä, että muistiin mahtuu mahd. monta prosessia
  - u vapaan / varatun tilan hallinta
- n Laittelsto huolehtii siitä, etteivät prosessit sotke toisiaan
  - u MMU

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 8

Muistinhallinta: vaatimuksia

Vapaa sijoitettavuus

- n Helppo vaihto
    - u KJ voi siirtää prosesseja välillä levyille
    - u KJ voi ottaa suoritettavaksi useampia prosesseja
    - u prosessin paikka voi vaihdella suorituksen aikana
  - n Ohjelmoija ei voi tietää minnepäin muistia sovellus sijoittuu suoritusajana
    - u suhteelliset osoitteet
  - n Viittaukset fyysisiksi osoitteiksi viimeistään ennen muistinoutoa/talletusta
- è Ajonaikainen ositemuunnos MMU:ssa

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 9

Muistinhallinta: vaatimuksia

Suojaus

- n Luvatta ei saa käyttää toisen muistialueita
  - n Osoitetarkistus käännoaikana mahdotonta
    - u sovelluksen moduulit voidaan kääntää eri aikoina
    - u prosessien sijainti voi vaihtua suoritusajana
    - u käskykanta voi sallia osoitustapoja, joissa osoite lasketaan suoritusajana
  - n KJ ei voi sitä tehdä!
- è Ajonaikainen laillisuustarkistus osittain MMU:ssa ja osittain KJ:ssa

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 10

Muistinhallinta: vaatimuksia

Yhteiskäyttö

- n Sallittava yhteisen koodin / datan käyttö
    - u suojauksista tinkimättä!
  - n Koodi ei muutu suorituksen kuluessa
    - u vapaakäyntisyys (reentrancy)
    - u järkevämpää sallia koodin yhteiskäyttö kuin pitää muistissa useita kopioita
  - n Monet prosessit tekevät yhteistyötä muiden kanssa, joten niillä yhteisiä tietorakenteita
    - u Esim. tuottajalla ja kuluttaja yhteinen puskuri
- è käytä säikeitä, palvelupyyntöjä

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 11

Käyttöjärjestelmät I

YKSINKERTAINEN
MUISTINHALLINTA

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 12

Yksink. muistinhallinta

- = **Prosessi kokonaan muistiin / levyille**
- n **Jos ohjelma > fyysisen muistin koko, sitä ei välttämättä pystytä suorittamaan**
- n **Menetelmät:**
  - u a) kiinteä partitiointi
  - u b) dynaaminen partitiointi
  - u c) Buddy System
  - u d) yksinkertainen segmentointi
  - u e) yksinkertainen sivutus
- n **Katso ns. katoava kansanperinne**
  - u ei paljon käyttöä nykyisissä järjestelmissä
  - u kuuluu kuitenkin KJ:n peruskäsitteistöön

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 13

Käyttöjärjestelmät I

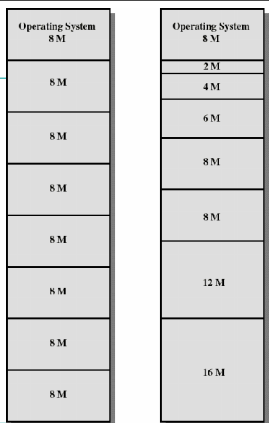
a) Kiinteät partitiot

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 14

Kiinteät partitiot

- n **KJ (operaattori) jakoi muistin kiinteäkokoisiin partitioihin**
- n **Varausalueet olivat kaikki yhtäsuuria tai niiden koot saattoivat valhdella**
- n **Ohjelma, joka oli pienempi tai yhtäsuuri kuin partitio, voitiin ladata ja ajaa ko. partitiossa**

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

Equal-size partitions

Unequal-size partitions

Kiinteät partitiot

- n **Jos ei riittävän suurta vapaata partitiota, KJ teki tilaa heittovaihdolla**
  - u joku prosessi levyille
  - u PCB jäi muistiin
- n **Jos ohjelma niin iso, ettei sopinut mihinkään partitioon, piti ohjelmoijan ratkaista tilanne**
  - u kerrostus (overlying)
    - F "ohjelmoijan hoitama segmentointi"
  - u vain osa ohjelmasta muistissa
  - u piti koodata mitä osia (aliohjelmiä, 'segmenttejä') kullakin hetkellä muistissa ja missä kohdassa

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 16

Kiinteät partitiot

- n **Muistin käyttö melko tehotonta**
  - u varattiin aina kokonainen partitio, vaikka vähempikin olisi riittänyt
- n **Sisäinen pirstoutuminen (internal fragmentation)**
  - u partitioiden sisälle jäi tyhjää tilaa
  - u vapaa tila yhdessä olisi saattanut riittää uudelle prosessille, mutta se ei ollut yhtenäisellä alueella

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 17

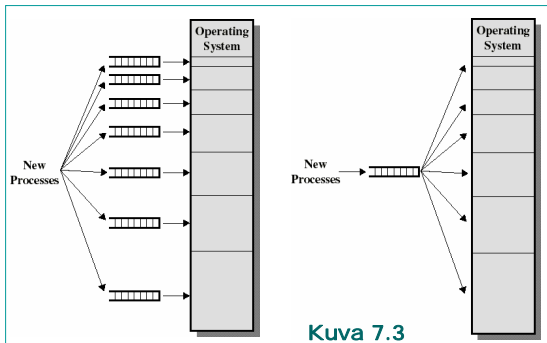
Kiinteät partitiot: Sijoitus

- n **Jos kaikki partitiot samankokoisia**
  - u jos vapaita, valitse joku niistä
  - u jos kaikki varattuja, heittovaihdolla joku Blocked-prosessi levyille
    - F tilaa vapautuu aina saman verran
- n **Jos partitiot eri kokoisia**
  - u valitse pienin partitio, johon prosessi sopii
    - F yritti minimoida sisäistä pirstoutumista
  - u a) erikokoisille partitioille omat prosessijononsa
    - F partitiokoko yksi työn parametreista
  - u b) yksi jono, josta valittiin johonkin vapaaseen partitioon

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 18

Kiinteät partitiot: Sijoitus

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 19

Käyttöjärjestelmät I

b) Dynaaminen partitiointi

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 20

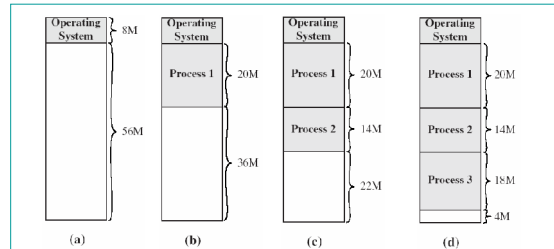
Dynaaminen partitiointi

- n Ei etukäteen partitiointia
- n Varausten koot ja lukumäärä vaihtelevat dynaamisesti prosessien tarpeiden mukaan
- n Prosessille muistia vain sen verran kuin tarvitsi
- n Ulkoinen pirstoutuminen (external fragmentation)
  - u varausten / vapautusten tuloksena väleihin jäi pieniä vapaita alueita
- n KJ tiivistä muistia väliillä (compaction)
  - u prosesseja siirrettiin, jotta vapaa tila yhteen kohtaan
  - u yleisrasite

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 21

Dynaaminen partitiointi Kuva 7.4

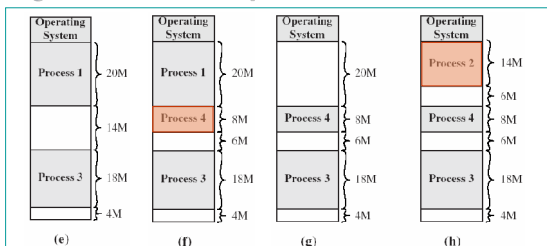

- n Valheessa (d) ei enää tilaa prosessille 4, koko 8 M
- n Jos kalkki 3 prosessia joutuvat Blocked-tilaan, KJ otti uuden P4:n suoritettavaksi

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 22

Dynaaminen partitiointi

- n Niinpä KJ heitti P2:n ulos (e) ja P4 sai sen paikan (f)
- n Alkuaan P2 pääsi taas Ready-tilaan
- n Kun muistissa ei Ready-prosesseja, KJ valittoi P2:n muistiin
- o Tuloksena 3 pirstaletta: 6M + 6M + 4M = 14M

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 23

Sijoitus Kuva 7.5

Mistä kohtaa varataan?

- n Tavoitteena vähäinen tiivistämistarve
- n Best-fit kooltaan sopivin
- n First-fit ens. kooltaan riittävän suuri
- n Next-fit jatka etsintää edellisestä kohdasta

Example Memory Configuration Before and After Allocation of 16 Mbyte Block

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

Paras sijoitusalgoritmi?

- n **First fit**
  - u yksinkertainen
  - u helpoin toteuttaa tehokkaasti (paras)
  - u isosta aukosta jää jäljelle isohko aukko
- n **Best fit**
  - u hyvä nimi, mutta tuloksena mahd. pieniä aukkoja
  - u tuloksena nopeimmin pirstoutuminen
- n **Next fit**
  - u varaukset / aukot muistin loppuosaan
- n **Toteutus: linkitetty lista, jossa vapaat alueet koon tai osoitteen mukaisessa järjestyksessä**
  - u kumpi parempi?
  - u (osoite,pituus)ä ... ä (osoite,pituus)ä

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 25

Poistoalgoritmi

- n **Kun muistissa vain Blocked-prosesseja, kannatti ottaa uusi prosessi suoritukseen**
  - u ettei CPU jouten
  - u heittövaihtoa joku levyille
  - u poistettava prosessi Blocked-Suspend-tilaan
  - u uusi prosessi tilaan Ready-Suspend tai Ready
- n **Mikä pois, jotta saatiin sopivasti vapaata?**
  - u iso vs. pieni
  - u sellainen, jonka vieressä iso tyhjä alue
  - u pieni vs. suuri prioriteetti

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 26

Käyttöjärjestelmät I

c) Buddy System

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 27

Buddy System

- n **Kompromissi kahdesta em. menetelmästä**
  - u kiinteät partitiokoot, mutta dynaaminen jako partitioihin
  - u ei haluta jättää pieniä tyhjiä tiloja
  - u varaa pikkuisen enemmänkin kuin tarve vaatii
- n **Varausyksikön koko ilmaistaessa 2:n potenssissa**
  - u suurin mahdollinen yleensä koko muisti
  - u pienimmälle varausyksikölle joku minimikoko
    - yksinkertaistaa vapaiden alueiden kirjanpitoa
- n **Varaukset ja vapaiden alueiden yhdistely toteutettavissa tehokkaasti**

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 28

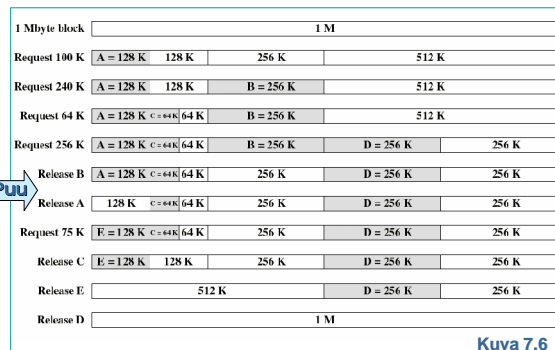
Buddy System

- n **KJ ylläpitää kustakin koosta omaa listaa**
  - u lista osoitteiden mukaisessa järjestyksessä
  - u aluksi vain yksi suuri varausyksikkö
- n **Varaus**
  - u jos oikean kokoluokan listassa ei vapaata alkiota, jaa luokkaa suurempi alue kahdeksi pienemmäksi
  - u toista tarvittaessa
- n **Vapautus**
  - u kun listassa kaksi fyysisesti vierekkäistä aluetta, yhdistä ne kokoluokkaa suuremmaksi alueeksi
  - u toista tarvittaessa

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 29

Buddy System: esimerkki

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 30

Buddy: varaukset puuna

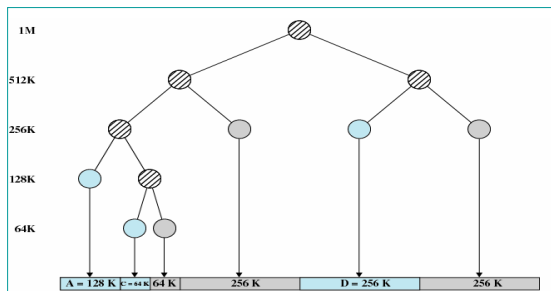

Figure 7.7 Tree Representation of Buddy System

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 31

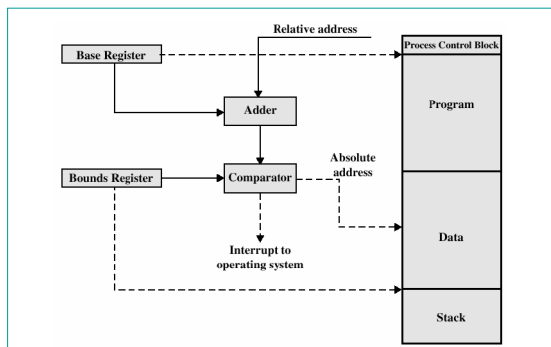
a) b) c) Osoitemuunnos

- n Ohjelmassa loogiset osoitteet
  - u kaikki suhteellisia sen alun suhteen
- n **Historia**
Lataaja (KJ:n osa) muutti loogiset osoitteet fyysisiksi osoitteiksi samalla, kun latsi ohjelmakoodin muistiin
- n **Nyky aika**
osoitemuunnos vasta käskyjä suoritettaessa
- n KJ:n ydin voi käyttää fyysisiä osoitteita, joten kun CPU suorittaa KJ:tä, osoitemuunnosta ei tarvitse tehdä

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 32

a) b) c) Osoitemuunnos Kuva 7.8

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 33

Laitteistotuki

- n MMU:hun muunnosta ja suojaustarkistusta varten kaksi rekisteriä
  - u ns. kanta- ja rajarekisteri
  - u Base prosessin fyysinen alkuosoite
  - u Limit prosessin loppuosoite (tai pituus)
- n Kun prosessi suoritukseen, kopioidaan näille arvot PCB:stä
- n $\text{Fyys.osoite} = \text{loog.osoite} + \text{Base}$
jos fyysinen osoite > Limit aiheuta poikkeus 'virh. muistiosoite' muuten
 $\text{MAR} \leftarrow \text{fyysinen osoite}$

KJ-I S2005 / Tiina Niklander; kalvot Auvo Häkkinen

4 - 34